

samlad i veck. Övre delen synes vara täckt av ett slätt tygstycke, som, fastän spännbucklan saknas, mycket väl kan förenklats återge den raka 'hängselkjol', som vi känner från Birkafynden.»

Celsius mening, att figuren skall föreställa den sörjande modern, har enligt min mening fog för sig.

Inskriften visar ett par ålderdomliga drag: **o** som tecken för nasalerat *a*, **u** som tecken för *o*-ljud. Anmärkningsvärt är också, att ristaren använder verbet *retta*, ej *ræisa*. Dessa drag påminner onekligen om Åsmund Kåressons ristningar. Också det vågräta runbandet nedtill på stenen och runor på korsfoten skulle möjligen kunna leda tanken till den store runmästaren. Men som helhet gör Gs 7 intryck av att vara utförd av en ovan och ganska klumpig ristare. Han kan möjligen sägas vara påverkad av Åsmund, men kan på intet sätt i konstnärlighet och skicklighet mäta sig med mästaren.

I Torsåkers socken har tydligen funnits en utbredd tradition, att en runsten, som ursprungligen hade hört hemma på ett gravfält i Väster Hästbo, flyttats till kyrkan. I »Kyrkoinventarium 1829» anmärkes, att runstenen (Gs 7) är »i okänd tid tagen, efter berättelse, från Vesterhästbo by». Denna tradition meddelar också J. Nordlander, som reste i Gästrikland sommaren 1882 för att »uppteckna folksånger, folkvisor och folkvidskepelse». Även Nordlander har emellertid såtillvida missuppfattat traditionen, att han tror, att den åsyftar Gs 7. Anledningen till denna missuppfattning är naturligtvis, att det vid dessa tillfällen i Torsåkers kyrka endast fanns *en* runsten, varför traditionen kom att knytas till den, alltså till Gs 7. Även andra av sin hembygd intresserade personer har föreställt sig, att det är Gs 7 som »enligt traditionen» har flyttats till kyrkan från Väster Hästbo. Denna uppfattning är uppenbarligen oriktig. Traditionen åsyftar i stället utan tvivel den år 1927 återfunna runstenen Gs 8. Se nedan s. 72, där jag lämnar en utförlig redogörelse för traditionen och runstensfyndet.

Eftersom Gs 7 redan under medeltiden lades in i ingången till det dåvarande koret, kan vi ej veta, var stenen ursprungligen har stått rest. Runstenen *kan* naturligtvis ha haft sin plats på Väster Hästbo, den största byn i socknen, men ingen *äkta* tradition om en sådan mycket tidig runstensflyttning har bevarats. Det sannolika är, att Gs 7 har stått någonstans i närheten av den plats, där Torsåkers gamla kyrka kom att byggas.

8. Väster Hästbo, Torsåkers sn. Nu i Torsåkers kyrka

Pl. 4

Litteratur: L 1056. A. Hülphers, Första Utkast efter Dagboken til Gestrik och Gefle Beskrifning på resan 1758, s. 1047 (Västerås stadsbibliotek, sign. C d 9), Samlingar til en Beskrifning öfwer Norrland och Gefleborgs Län, Afd. 1 (1793), s. 223; N. J. Ekdahl, Historiska och Antiquariska anteckningar gjorda under en resa i Gestrikland år 1830 (ATA, sign. A. 14. Db), Berättelse till Vitterhetsakademien om de Wettenskapliga Forskningsresor, som blifvit företagne åren 1827–1830 i Norrland, uppsatt och afgifven 1833 (ATA, Norrländska saml. II H, s. 184); L. Jäderlund, I Thorsåkers Socken befintlige Fornlemningar 1830 (ATA, i N. J. Ekdahls norrländska samlingar, sign. A. 14. Db); J. Nordlander, Berättelse för en resa i Gestrikland år 1882 (ATA), s. 18; Protokoll, hållet vid Gestriklands Fornminnesförenings högtidsdag och ordinarie årssammankomst den 5.6.1890, § 3 (Centralarkivet, Gävle) och protokoll vid styrelsesammanträdet den 28.6.1890, § 5 och den 15.9.1891 (Centralarkivet, Gävle); J. G. Myrsell, Brev till O. Fyhrvall den 9.10.1890 (Centralarkivet, Gävle); Meddelanden af Gestriklands Fornminnesförening 1892, s. 37; »En ny runsten funnen i Torsåker» (i: Gefle Dagblad den 20.7.1927); A. Ericsson, Torsåkers kyrka (i: Från Torsåkers Socken och Bergslag 1927, s. 37); A. Enqvist, Skrivelse till Riksantikvarien den 14.6.1928 (ATA); Skrivelse från Riksantikvarieämbetet till Pastorsämbetet i Torsåker den 25.7.1928 (ATA); G. A. Hellman, S. Florin och S. Janson, Inventering av fasta forn lämningar i Torsåkers Sn 1927–1934 (ATA), nr 5; E. Andrén, Torsåkers kyrka (i: Sveriges kyrkor, Gästriklands landskyrkor, 1936), s. 335; E. Bellander, Gästriklands järnåldersbebyggelse 1 (Från Gästrikland 1938), s. 71, 72, Gästriklands järnåldersbebyggelse 2 (Från Gästrikland 1944), s. 38; R. Norberg, Förteckning över lösa föremål av historiskt och konstnärligt värde, 1939 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering 1945 (ATA), Om den sönderslagna runstenen i Torsåkers kyrka (i: Från Gästrikland 1977, s. 7 f.); W. Eriksson, Torsåkers kyrka 1758–1958 (1958), s. 76 f.; B. I. Kilström, Torsåkers kyrka (1971), s. 20.

Äldre avbildningar: N. J. Ekdahl, teckning 1830 (i a. a.); A. Enqvist, foto 1927 (ATA).

Ett stycke av en runsten står nu uppställt i vapenhuset, i dess nordöstra hörn, strax till höger om den stora runstenen Gs 7.

Stycket, som utgör runstenens nedre del, påträffades våren 1927 vid grävning på kyrkogården. Det låg då nedsjunket i jorden, strax söder om kyrkmuren. Runstensstycket flyttades in i vapenhuset; det uppställdes på sin nuvarande plats i samband med den omfattande restaureringen av Torsåkers kyrka år 1949. Se vidare Gs 7, ovan s. 62 f.

Det år 1927 påträffade runstensstycket måste utgöra en del av en sedan länge försvunnen runsten, som en gång stod rest vid den stora byn Väster Hästbo. Detta torde framgå av den redogörelse för tillgängliga källor, som här följer.

Den första uppgiften om en runsten vid Väster Hästbo lämnar Abraham Hülphers i »Första Utkast efter Dagboken til Gestrik och Gefle Beskrifning på resan 1758». Där finner man nämligen följande anteckning rörande fornlämningar inom Torsåkers sn: »Ålderdoms lemningar gifwas ej många, utom runsten i Sachristian [=Gs 7], ses nu sådan sönder slagen i Wester hästbo – här som annorstädes är åtskilliga traditioner om stensättningar och Rössjor på skogarne.» Se fig. 34.

När Hülphers år 1793 tryckte sitt arbete *Samlingar til en Beskrifning öfwer Norrland och Gefleborgs Län, Första Afdelningen om Gestrikland* återkommer uppgiften om runstenen (s. 223): »Ålderdoms Lemningar äro ej af värde; utom Runsten i Sakerstian, ses en dylik sönderslagen wid Wester Hästbo. Efter Ättehögar finnas bewis där och i Ho, samt flerestädes. Åtskilligt berättas om stensättningar och rössjor på skogarne, som utelemnas.»

Uppgiften i Hülphers arbete (1793) är förklaringen till att J. G. Liljegren i *Run-Urkunder* (1833) upptager en runsten från denna by: »V. Hästbo. En runsten, sönderslagen.» På grund av uppgiften i *Run-Urkunder* lät Gästriklands Fornminnesförening år 1888 efterlysa »runstenen i V. Hästbo, Torsåkers socken». Se om denna »efterlysning», som också gällde sex andra »numera bortkomna» runstenar, ovan s. 44 (Gs 3 Kungsgården, Österfärnebo sn).

I bygden har tydligen funnits en tradition, att en runsten skulle ha flyttats från byn Väster Hästbo till Torsåkers kyrka. Eftersom det ända till år 1927 ej fanns någon annan runsten i kyrkan än den stora stenen Gs 7, har traditionen kommit att knytas till den runstenen. Sålunda meddelar den unge folkminnesforskaren J. Nordlander, som år 1882 reste i Gästrikland för att »uppteckna folksägner, folkvisor och folkvidskepelse», att runstenen i Torsåkers kyrka (Gs 7) skulle vara ditförd från Hästbo, »der han stått på en ättehö, hvarest svärd och andra fornsaker påträffats. I byn Västerhästbo skall man hafva tagit honom från sin plats och lagt honom i en bro. Då skall man hafva hört en röst, som sade: Tag mig, der jag ligger, och lägg mig, der jag låg.»¹ Dessa uppgifter åsyftar tydligen den år 1927 återfunna Gs 8; se nedan.

Med anledning av Fornminnesföreningens ovan omnämnda »efterlysning» skriver skolläraren J. G. Myrsell ett brev till sekreteraren i föreningen. Brevet, som är daterat Hästbo den 9.10.1890, lyder: »Den i N° 125 af Gefleposten efterlysta runstenen i V. Hästbo, Torsåkers socken, torde finnas i socknens kyrka. I förra århundradet flyttades en större grafhäll med runskrift från en backe i V. Hästbo, som nu tillhör bergsman Lars Olsson derstädes, till kyrkan, der den utfyller en stor del af väggen midt emot dörren i sakristian. Runstenen täckte å nämde backe en graf der 'en engelsk konung skall vara begrafven'. Stensättningen och en fördjupning i midten synes ännu, och ett litet stycke ifrån en mindre grafhö. Flera smärre fynd ha gjorts vid planering af backen deromkring. Om denna backe blefve af sakkunnig undersökt, vore det nog godt, synnerligast som egaren ej är viss, om den är fridlyst eller ej, och som den nämnda grafven skjuter ut med ena hörnet i åkern, så att han (egaren) flera gånger varit betänkt på att rödja den undan. Grafhögen är honom ock i vägen, då den ligger nästan midt emot dörren

¹ Dylika berättelser är ganska vanliga. Se t. ex. S. B. F. Jansson, *Närkes runinskrifter* (1975), s. 36, not 2, där bl. a. ett par versrader av följande typ citeras: »Lägg mig der jag låg / annars får du skam för det du såg.» – Sägner om det farliga i att flytta runstenar från deras ursprungliga platser är mycket spridda; ett par fall nämns i *Värmlands runinskrifter* (1978), s. 24 not 2 och s. 65. Också Gs 12 Lund ger exempel på en tradition av detta slag; se nedan s. 113 noten.

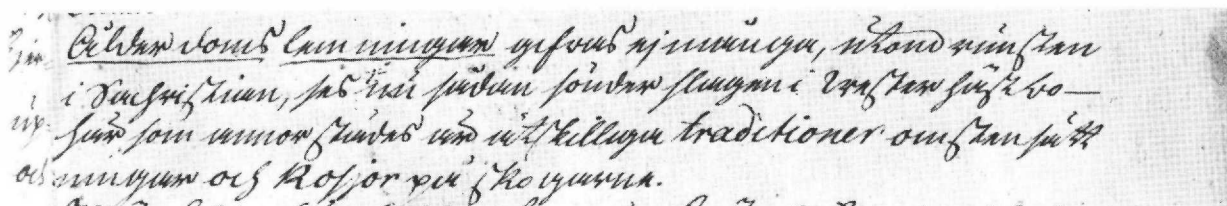

Fig. 34. Gs 8. Väster Hästbo, Torsåkers sn. Nu i Torsåkers kyrka. Anteckning av A. Hülphers i »Första Utkast . . . til Gestrik och Gefle Beskrifning».

till en lada. Någon undersökning eller grävning har L. Olsson veterligen ej företagits å platsen. Någon annan runsten i V. Hästbo ha gamla personer här ej någon kunskap om, såvidt jag kunnat finna. Höga-aktningsfullt J. G. Myrsell skollärare.»

Tanken att den stora runstenen Gs 7 skulle vara identisk med den försvunna Hästbostenen är givetvis förfelad. Detta förhållande konstaterade redan fornminnesföreningens sekreterare O. Fyhrvall. I ett styrelseprotokoll av den 15.9.1891 meddelas, att upplysningar om den försvunna »s. k. Hästbostenen» hade inkommit från skolläraren Myrsell i V. Hästbo; i protokollet tillägges: »Vid efterforskning hade sekreteraren funnit, att uppgiften om Hästbostenen var förhastad. Det uppgafs nämligen, att den skulle befinna sig i Torsåkers kyrka. Där sutte visserligen en vacker och stor runsten inmurad i sakristians vägg, men den kan ingalunda vara den afsedda.»²

Fyndet av runstensstycket på kyrkogården våren 1927 omnämns i en notis i *Gefle Dagblad* den 20.7 samma år. Under rubriken »En ny runsten funnen i Torsåker» meddelas: »På måndagen undersökte d:r Enqvist en runsten i Torsåker, som forstmästare Anders Ericsson hittat i marken inne i på kyrkogården. Det befanns vara en vackert ristad 'Asmunds-sten', en motsvarighet till den runsten Torsåker tidigare har upprest i vapenhuset i kyrkan. Den funna stenen var sönderslagen och fragment till densamma saknades. Man trodde att dessa skulle kunna hittas efter ytterligare sökande i marken på kyrkogården. Asmunds-stenarna härleda sig från 1000-talet. Någon översättning av runorna kan d:r Enqvist icke göra förrän alla fragment av densamma anträffats.»

Torsåkers hembygdsförening utgav samma år som runstensstycket Gs 8 kom i dagen en skrift med titeln *Från Torsåkers Socken och Bergslag 1927*. Den inleds med en uppsats om kyrkan, författad av den i tidningsnotisen nämnde forstmästaren Anders Ericsson, som då var hembygdsföreningens ordförande. Han meddelar där, att »enligt traditionen» både Gs 7 och Gs 8 skulle »hava blivit forslade till kyrkan från Väster-Hästbo i slutet av 1700-talet, där den förra stått å den s. k. Skansen och den senare på gravkullarna vid Berglunds.» Ericsson omtalar i fortsättningen det då nyupptäckta runstensstycket Gs 8: »Flera gånger har jag sökt den sönderslagna runstenen. Lika glad som överraskad blev jag därför när en dag i maj större delen av den sökta stenen återfanns nedtrampad i jorden utanför kyrkan. Stenen påminner om den föregående [=Gs 7], men är mindre, endast 93 cm. bred. De linjer, mellan vilka runorna ristats, äro raka och följa stenens kanter. I stenens mitt framträder en runristad del av antagligen ett kors. Någon sammanfattning av inskriften låter naturligt nog inte göra sig.» Den av Anders Ericsson återgivna

² Den felaktiga traditionen, att Gs 7 (alltså den stora runstenen som säkerligen ända sedan medeltiden har haft sin plats i kyrkan) skulle ha flyttats från Väster Hästbo återges emellertid i *Sveriges kyrkor*. Det heter där om Gs 7, att den uppgivits ha blivit »på 1700-talet hitflyttad från Väster Hästbo» (*Gästriklands landskyrkor*, 1936, s. 335). W. Eriksson insåg klart, att uppgiften om att Gs 7 på 1700-talet hade flyttats från Väster Hästbo till kyrkan, måste vara oriktig; se nedan s. 74. Han konstaterar: »Det måste då tydligen ha varit någonting annat som vid denna tid, om traditionen har ett verkligt underlag, forslats från Väster-Hästbo.» (A. a. 1958, s. 78.) Det torde komma att framgå av min undersökning, att det som »forslades från Väster-Hästbo» i själva verket var runstensstycket Gs 8.

»traditionen», att *bägge runstenarna* i vapenhuset hade forslats till kyrkan från Väster Hästbo i slutet av 1700-talet är felaktig; se vidare nedan.

Vad Gs 7 beträffar hade ju Fyhrvall insett detta redan år 1891 (se ovan s. 73) och William Eriksson anmärker i sitt arbete *Torsåkers kyrka* (1958), med anledning av uppgiften om Gs 7 i *Från Torsåkers Socken och Bergslag 1927*: »Detta är felaktigt såtillvida, att uppgiften om forslingen från Hästbo i slutet av 1700-talet och runstenens hemmahörande där visat sig ohållbar. När den första gången påträffas i historiskt omnämnande, nämligen på 1600-talet, ligger den redan då infälld i golvet i den gamla medeltidskyrkan, där den av den starka nötningen att döma har legat under lång tid, förmodligen sedan dennas uppförande.»

Bellander framhåller i *Gästriklands järnåldersbebyggelse 2* (1944), att det »är okänt» på vilken plats de två runstenarna i Torsåkers kyrka »från början stått».

Vad Gs 8 angår – alltså det runstensstycke som år 1927 återfanns på kyrkogården – är Anders Ericssons uppfattning, att stenen flyttats från Väster Hästbo, tydligen endast grundad på en gissning. Museiintendenten Arvid Enqvist, som sommaren 1927 undersökte den just påträffade stenen, betecknar den som »en hittills okänd runsten . . . ej upptagen hos Liljegren eller Bautil».

Anders Ericsson gissade emellertid rätt, vilket enligt min mening klart framgår av ett fynd, som gjordes hösten 1943. Då kom nämligen ett litet runstensfragment i dagen, som är av avgörande betydelse för frågan om runstenens ursprungliga plats. Vid runinskriftsinventeringen i Gästrikland år 1945 fick jag kännedom om fyndet.

Med anledning av Abraham Hülphers uppgift av år 1793, att en sönderslagen runsten skulle finnas i Hästby, begav jag mig dit och frågade på flera ställen i byn efter den sedan länge försvunna runstenen. Lantbrukaren Erik Eriksson, Väster Hästbo nr 10, visade mig vid mitt besök på gården en liten stenskarva, som han något mer än ett år tidigare hade hittat, när han grävde på gårdstomten. Jag noterade fyndet i inventeringsrapporten och återvände år 1977 till Väster Hästbo i samband med mitt arbete med de gästrikiska runinskrifterna. Det som då slog mig var att huggningstekniken är exakt densamma som på runstensstycket i Torsåkers vapenhus. Ristningslinjerna är trådsmala med något ojämna kanter. Stenarten är densamma och röntgenfluorescensanalysen visade, att Väster-Hästbo-skarvan och runstensstycket är uppbyggda av samma element.

Dessa förhållanden ger vid handen, att det lilla runstensfragmentet och stenen i vapenhuset utgör delar av samma runsten. Man kan vidare draga den slutsatsen, att runstenen ursprungligen har stått rest vid Väster Hästbo.

Två hittills förbisedda källor styrker, att Gs 8 är identisk med den sten, som Hülphers såg ligga »sönderslagen wid Wester Hästbo».³ I en förteckning över »I Thorsåkers Socken befintlige Fornlemningar», upprättad av pastor loci L. Jäderlund och daterad »Thorsåker d. 3 Julii 1830» lämnas bl. a. följande upplysningar: »På Westerhästbo Bys Åkrar, mellan och invid de spridda Gårdarna, finnas flere Ätthögar, de fleste cirkelformige, desse, såsom öfrige härstädes, mer eller mindre i okänd tid genomgräfd . . . Ett Fragment af en Runsten, länge nyttjad såsom Förstufvu Bro hos Åbon på N° 1 i samma By, har en till denna del läslig Runttext.» Det förefaller sannolikt, att det är dessa uppgifter av kyrkoherden, som ligger bakom den nitiske N. J. Ekdahls besök på platsen samma år. Vid detta tillfälle gjorde Ekdahl en blyertsskiss av fragmentet (se fig. 35). Man vågar nog gissa, att det är han som har genomdrivit, att fragmentet flyttades till kyrkan. På kyrkogården blev det liggande, sjönk så småningom ned i marken, för att efter ett sekel av en slump komma i dagen igen år 1927. Men minnet av att en runsten hade flyttats från Väster Hästbo till kyrkan levde alltså kvar i socknen.

Om Hästbo, en av Gästriklands storbyar och den ojämförligt största byn i Torsåker, skriver Folke

³ Dessa två källor var ännu okända för mig, när jag för ett par år sedan skrev en kort uppsats »Om den sönderslagna runstenen i Torsåker» (i: *Från Gästrikland 1977*). Jag fann de båda anteckningarna strax efteråt i N. J. Ekdahls svaröverskådliga samlingar i ATA. De hade då sin plats bland Ekdahls konceptanteckningar från resorna i *Jämtland* (!).

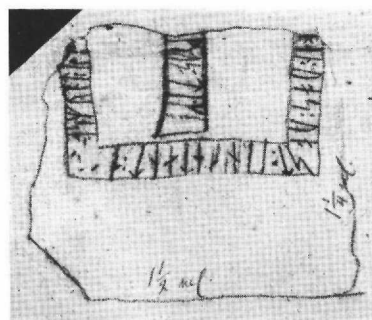

Fig. 35. Gs 8. Väster Hästbo, Torsåkers sn. Efter teckning av N. J. Ekdahl.

Hedblom: »De nutida byarna *Västerhästbo* och *Österhästbo* i Torsåker ha ursprungligen utgjort en enda by, *Hästbo*. De båda byarna hade på 1540-talet ett sammanlagt skattetal av nära 11 markland, det största i socknen. Den närmast största byn, Vall, hade inte mer än ca 7 markland och Vi ca 5 markland. Redan detta kunde anses tyda på en avsevärd ålder hos den bebyggelse som bär namnet Hästbo. Men ett vida starkare indicium härför tycks man ha i de betydande fornlämningar som påträffats i Västerhästbo by, bl. a. fem stora högar och en s. k. treudd. Man har på platsen gjort två fynd, varav det ena dateras till 500-talet e. Kr. och det andra till senare delen av vikingatiden. Vidare har man i samma by påträffat en sönderslagen runsten.⁴ Västerhästbo torde i själva verket representera den äldsta delen av Hästbo, den som ursprungligen burit detta namn. Detta hävdar också folktraditionen på orten än i dag.» Se *Gästriklands äldre bebyggelsenamn* (1958), s. 55.

Avståndet från runstens ursprungliga plats till Torsåkers kyrka är fågelvägen omkring 6 km.

Gråröd sandsten. Höjd 70 cm; största bredd (strax nedanför ristningen) 90 cm; tjocklek omkring 7 cm. Det lösa lilla stycket, som har tillhört stenens övre, eljest helt förlorade del, mäter endast 25×18×4,5 cm. Runorna på detta fragment är omkring 6,5 cm; på det större stycket av stenen mäter runorna 5,5–9,5 cm. De minsta runorna står i det vågräta runbandet nedtill, de större i det lodräta bandet på ristningsytans mitt. Detta lodräta band vidgar sig svagt nedåt, varför de nedersta runorna blir de största. Ristningslinjerna är trådmala, med skarpa kanter.

Inskriften har av allt att döma börjat nedtill till vänster, alltså i det lodräta, vänstra bandet. Ristningsytan är hårt sliten. Därigenom har flera runor plånats ut eller blivit mycket otydliga. (Jfr uppgiften ovan s. 74, att stenen legat i en »Förstufvu Bro».) I ristningsytan finns ett stort antal små runda fördjupningar, orsakade av vittring. Inskriften är svårläst.

Inskrift:

asmuntr - - - fap - - - han : uas : uist : - - - ikla - ti · · · kuust - -
 5 10 15 20 25 30 35

Asmuntr . . . Hann vas vestr uti Ænglandi . . .

»Åsmund . . . Han var västerut i England . . .»

Till läsningen: Runföljden 1–8 **asmuntr** - står i det lodräta vänstra runbandet. Före 1 **a** finns i detta runband inga spår av någon runa. En grund, rundad fördjupning kan möjligen vara övre punkten i ett skiljetecken (:) vid inskriftens början. 1 **a** har, liksom inskriftens övriga **a**-runor, kort, ensidig bistav. 2 **s** har formen h , alltså med mellanleden något nedåtgående; de andra **s**-runorna (18, 21, och 35) har

⁴ Hedblom bygger här på den ovan s. 72 citerade uppgiften av Hülphers i *Beskrifning om Gestrikland* (1793).

däremot uppåtgående mellanled. **5n** har kort, ensidig bistav, liksom inskriftens andra, helt bevarade **n**-runa, **15n**. **6t** har bistav på båda sidor om huvudstaven; bistavarna utgår från ramlinjen vid huvudstavens topp. Samma form har **22**, **31** och **36t**. **7r** har tydligt vinklad bistav. Efter denna runa finns inga säkra spår av skiljetecken; däremot syns, alldeles i stenens övre vänstra kant, nedre hälften av en huvudstav. Övre delen av runan har förlorats, när stenen bröts av; se pl. 4. Runföljden 9–12 ... **fap** -...., som måste ha haft sin plats på runstenens eljest förlorade övre del, är något skadad. En stor del av fragmentets ristningsyta har nämligen spjälkats av och gått förlorad, varigenom **9f** har mist sin övre del. Det som återstår är högst två tredjedelar av runan, som står där runbandet har börjat svänga. Man ser en tydlig huvudstav och på dess högra sida ett stycke av en uppåtriktad bistav. Av dennas placering framgår, att runan har varit **f**. **10a** är tydligt. I **11p** är bistaven något lågt ansatt. Efter **11p** finns på normalt runavstånd en tydligt ristad linje, som förefaller att vara en **i**-runa, men den skulle också kunna uppfattas som ett streck, markerande runbandets slut. Nedanför **11p**, utanför slingan finns några skårer (ej runor). Inskriften har sedan, efter ett långt förlorat parti, fortsatt i stenens högra kant med runan **13h**. Av denna återstår hela huvudstaven alldeles i brottkanten samt bistavarna på huvudstavens högra sida. Att runan har varit **h** är säkert. **20i** är ej stunget. Av runorna 23–25 återstår endast spår av huvudstavarna. Mellan runan 25 och följande runa (**26i**) är avståndet något större än normalavståndet; det är möjligt, att ett skiljetecken (:) här har gått förlorat. **26i** är ej stunget. I **27k** är huvudstaven skadad på mitten genom flagring. **28l** är tydligt. **29a** har bistaven i en urgröpning. Av **30** återstår endast huvudstavens topp; övriga delar har försvunnit i en djup flagring. I **31t** är huvudstaven och vänstra bistaven bevarade; av den högra bistaven finns numera inga spår. I **32i** finns till vänster om huvudstaven en ojämn urgröpning. Inga säkra spår av skiljetecken finns efter **32i**. Runföljden 33–38 står i det lodräta mittbandet, där runorna tydligen skall läsas uppifrån och nedåt. **33ku** är en binderuna. **34u** är säkert, liksom **35s** och **36t**. Inskriftens sista runor är svåra att bestämma: **37** har huvudstaven bevarad (**i** eller **a**?); den följande runan bör vara ett något missbildat **k**. Inskriften avslutas med två linjer, den första mycket grund och ännu smalare än ristningen i övrigt (skissering?), den andra däremot av samma karaktär som en huvudstav.

Någon tolkning av den mycket fragmentariska runinskriften har hittills icke givits. Den har betecknats som »i det närmaste oläslig», vilket icke innebär någon större överdrift.

Det enda parti av inskriften som förut har lästs är runföljden **asmunt**. Sålunda skriver Anders Ericsson, stenens upptäckare, i *Från Torsåkers Socken och Bergslag 1927*: »Någon sammanfattning av inskriften låter naturligt nog inte göra sig. Ordet *Asmunt* kan tydligt läsas och torde runstenen vara ristad av Asmund Kareson, Sveriges förste konstnärlige runristare, som levde på 1000-talet.» På liknande sätt uttalar sig E. Bellander (a. a. 1938): »Av texten återstår endast en del otydliga runor, där man urskiljer namnet Asmund.» Också Bellander anser, att stenen är ristad »av Asmund» (se a. a. 1944). William Eriksson (a. a. 1958): »Av texten återstår endast en otydlig runslinga, där dock namnet Asmund urskiljes. Möjligen anges med detta namn Asmund Kareson, verksam som missionär och runskrivare på 1000-talet. Han är känd . . . för sin konstnärliga och omväxlande ornamentik, men tillika för sina enkla och schablonmässiga inskrifter.»

Uppfattningen att Gs 8 skulle vara ristad av Åsmund Kåresson saknar all grund. Huggningstekniken avviker högst påfallande från den man finner i ristningar av den framstående mästaren. Det som karakteriserar Gs 8 är de trådmala, skarpkantade linjerna. Jag kan ej erinra mig någon annan ristning i sten, som har ristats med ett så skarpeggat verktyg. Därtill kommer, att **asmuntr** tydligen är namnet på den man som lät resa stenen, icke på den som ristade. *Asmundr* var under vikingatiden ett vanligt namn; se vidare Gs 14, nedan s. 160.

Det intressantaste med denna mycket skadade inskrift är givetvis, att den lämnar oss en uppgift om en eljest okänd Englandsfärd. Den man till vilkens minne runorna har ristats har sålunda varit med i den stora skara svenskar, som under vikingatidens slutskede seglade västerut till England. Väster-

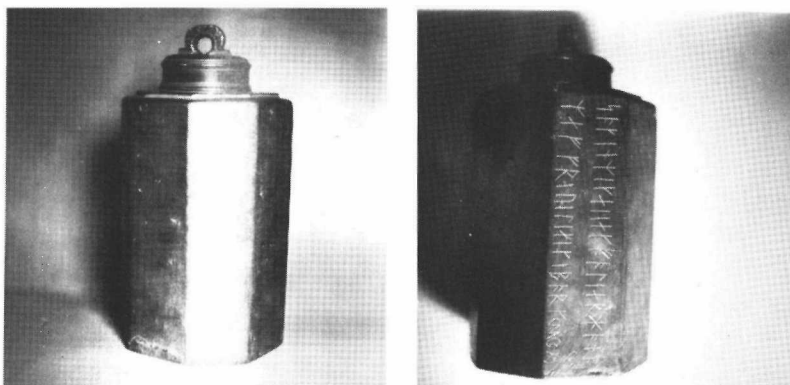

Fig. 36 a och 36 b. Flaskan från Torsåker.

Hästbo-stenen är den enda »Västerledsstenen» i Gästrikland. Tidigare har man visserligen ansett, att en färd till England nämns på Söderbysten, men den tolkning, som denna uppfattning grundar sig på, kan av flera skäl icke vara riktig. Se nedan Gs 13, s. 143.

I Nordlanders ovan s. 72 citerade berättelse från forskningsresan i Gästrikland år 1882 meddelas en tradition om Gs 7 (!), att man »tagit honom från sin plats och lagt honom i en bro». Denna uppgift, att runstenen under en tid legat i en bro (förstubro?) skulle kunna förklara, att ristningsytan på Gs 8 är sliten. Jfr ovan s. 75.

En annan tradition i Hästbo återger skolläraren därstädes, J. G. Myrsell, i skrivelsen 1890 (se ovan s. 72). Stenen skulle ha legat på en grav, där »en engelsk konung skall vara begravnen». Om man har i minnet, att runinskriften såvitt jag vet först nu har tolkats, är denna år 1890 nedtecknade tradition onekligen överraskande.⁵

Torsåkers Gammelgård

I Torsåkers hembygdsförenings samlingar förvaras en tennflaska, försedd med en prydligt ristad runinskrift. Tennflaskan är, skruvlocket inräknat, 26 cm hög. Formen är åttkantig och varje kant är 5,5 cm bred. Runorna, som har sin plats på en av dessa kantytor, står i två parallella, lodräta rader. Se fig. 36 a och 36 b. Runhöjden är 1,9–2,1 cm. Runorna är ristade med ett skarpt redskap, med all sannolikhet en kniv.

Runinskriften, som skall läsas uppifrån och nedåt, börjar tydligen i den högra raden. Inskriften lyder:

sokin mik ai iak foliar honom af fri uilia ikibork

Omedelbart efter inskriften står $\text{O} \times \text{X}$

»Söken mig ej. Jag följer honom av fri vilja. Ingeborg.»

Det kan anmärkas, att en fullständigt likalydande runinskrift är sticklad i en liten kopparplåt från Torps sn i Medelpad (SHM inv. nr 15031). Om denna kopparplåt, som dessutom pryds med några lapptrummebilder, se *Fornvännen* 1913, s. 285 f.

Tennflaskan i Torsåkers Gammelgård kan dateras till 1700-talet, troligen till århundradets förra hälft. Runinskriften kan ha tillkommit betydligt senare.

Ältebo, Torsåkers sn

Av landsantikvarien i Gävleborgs län anmäldes år 1967 fyndet av en ristad sten, påträffad vid rivningen av ett gammalt brygghus. Ristningen består av sju tecken, varav fyra är runliknande. Därunder har en vagn, dragen av en häst, avbildats mycket

⁵ Det är väl ej alldeles uteslutet, att traditionen kan vara relativt ung. N. J. Ekdahl har måhända kunnat läsa ordet *England* på den skadade stenen och omtalat detta för folk i bygden, när han år 1830 undersökte runstensstycket på Väster Hästbo.

klumpigt. Brygghuset låg enligt uppgift cirka 15 m från sjökanten, nära en plats som hade använts vid utlastning av järn från traktens hyttor. Om ristningen, som uppenbarligen är sentida, framhöll Riksantikvarieämbetet i sin skrivelse den 25.10.1967, att den har »en viss likhet med tidigare kända s. k. vallarestenar». – Redan långt tidigare hade jag fått kännedom om denna »runsten». I Runinskriftsinventeringen 1945 lämnas följande meddelande: »Då jag under min inventeringsresa uppehöll mig i Torsåker, hörde jag från flera håll en sten omtalas, som man trodde vara ett stycke av en runsten. Vid ett besök på den angivna gården kunde jag konstatera, att den ristade stenen icke var någon runsten . . . Stenen hade påträffats omkring 1932 . . . Den var vid fyndtillfället uppmålad med grön färg, som fortfarande finnes kvar i ristningen.»